

Josef Šembera: Pohled z Petřína na Pankráckou pláň, 1831

Pohled na Pankráckou pláň z Petřína v roce 1956 — soutěžní návrh: J. Krise, L. Todl, B. Bubla, V. Valtr

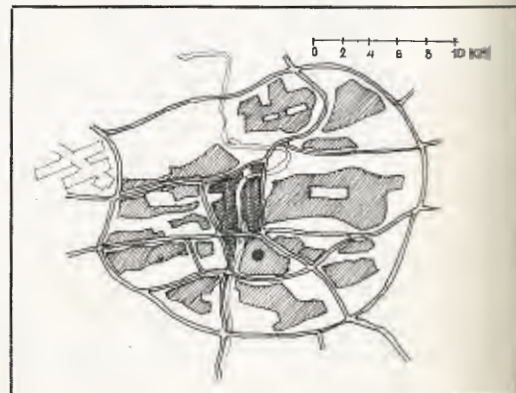
PANKRÁCKÁ PLÁŇ V PRAZE

INDA CH KRISE

Názor na využití a architektonickou formu Pankrácké pláně se vyvíjel z představ plánování a výstavby hlavního města Prahy — v období mezi oběma světovými válkami regulačním plánem hlavního města Prahy a okolí, během druhé světové války z úvah Plánovací komise pro hlavní město Prahu a okolí, po druhé světové válce je řešen problém v řadě územních plánů a konečně došlo k výstavbě podle schváleného podrobného územního plánu v roce 1958.

Moderní plánování a výstavbu středoevropského města lze označit jako časový obraz „členěného a rozvolněného města“. Cíle byly

Pankrácká pláň ve směrném územním plánu Prahy

formulovány samotnými plánovateli města, urbanisty. V některých městech s pomocí památkářů, krajinářů, dopravních inženýrů, ale také národohospodářů, sociálních vědců, hygieniků a jiných odborníků.

V Praze se ustálil model „členěného a rozvolněného města“ do pěti sektorů a centrálního území — jádrového města a sídelní soustavy v regionu. K členění přispěla údolí řeky Vltavy a jejích přítoků a hřbety náhorní planiny středočeského masívu.

Pankrácká pláň je součástí jižního sektoru Prahy. Terénní útvar je náhorní rovina o dvou nadmořských výškách 240 m a 260 m, vymezená údolními řeky Vltavy a potoků Botiče a Kunratického o průměrné hloubce 40 až 60 m. Pankrácká pláň má několik suchých žlebů — Na Dolínách, z Dvorců, z Michle a z Nuslí a také z ní vybíhají terénní hřbety Vyšehradu, Branické skály, Rajtknechtky a Kačerova.

Zástavba tohoto podivuhodného terénu začala vesnicemi a dvorci v údolích a na svazích, městskými útvary počátkem tohoto století pod Vyšehradem, v Braníku, v Nuslích a Michli. V období meziválečném stoupá vilová zástavba na svazích až po náhorní rovinu a tam také vznikají nové samostatné městské útvary na Pankráci kolem třídy 1. listopadu, náměstí Hrdinů, první obytné okrsky družstev, zejména na Zelené lišce, tovární objekt Jawa, v údolí Vltavy Podolská vodárna a v Michli plynárna.

Regulační plán určil blokovou zástavbu městských útvarů o výšce 20–25 m, stanovil území svahová i hřbetní pro vilovou zástavbu a základní komunikační systém. Fixoval obvodové komunikace: Podolské nábřeží, Nuselským, Michelským a Krčským údolím. Také hlavní severojižní komunikaci přes pláň: Nuselský most — ul. 1. listopadu a Budějovickou a její spojení s údolními komunikacemi Tábořskou, Na Dolínách, Dvoreckou, Branickou a Na Veselí.

Po druhé světové válce byl plán Pankrácké pláně řešen několika soutěžemi a jejich výsledkem byl podrobný územní plán schválený Radou národního výboru hlavního města Prahy.

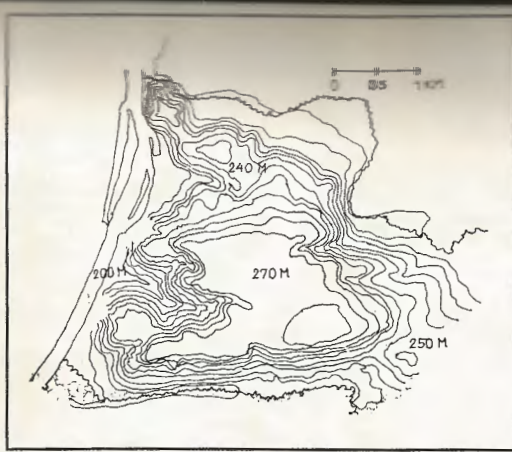
Územní plán města Prahy určil základní využití Pankrácké pláně jako samostatnou část městského celku s pracovní příležitostí, bydlením, rekreací, s místní vybaveností, komunikační sítí a účinným napojením na městské centrum. Mimoto umístil na Pankrácké pláni důležitou celoměstskou vybavenost, objekty Čs. rozhlasu, Čs. televize, úřední a kulturní budovy a rekreační zařízení.

Plán rozmístil předpokládané využití do těchto zón:

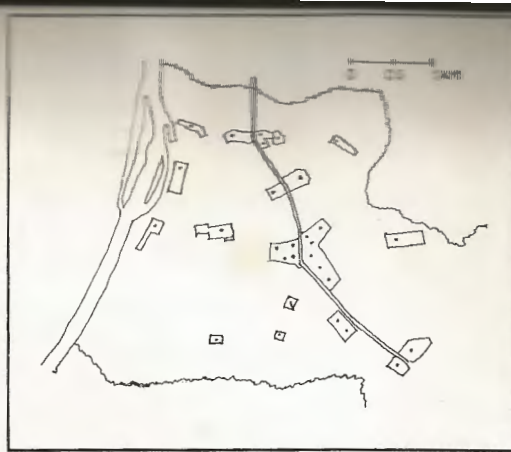
Pracovní příležitosti v rozšířeném území Jawy od třídy Budějovické po Michelskou. Pro rozhlas, televizi, úřední a obchodní budovy i hotely pás centrálního území od Rajtknechtky až po Kavčí hory; v menším seskupení na náměstí Hrdinů a Budějovickém. Pankrácké předmostí Nuselského mostu bylo určeno pro zařízení kulturní a společenská.

Bytová výstavba doplňovala proluky a byla organizována do obytných okrsků, které navázaly na první, už předválečný okrsek na Zelené lišce, využily rovinná území a seskupily se kolem předpokládaného hlavního centra Pankrácké pláně na Zelené lišce, dnes kolem stanice metra Mládežnická. Tak vznikly postupně okrsky:

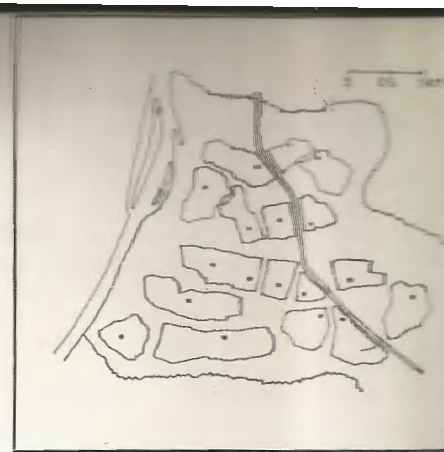

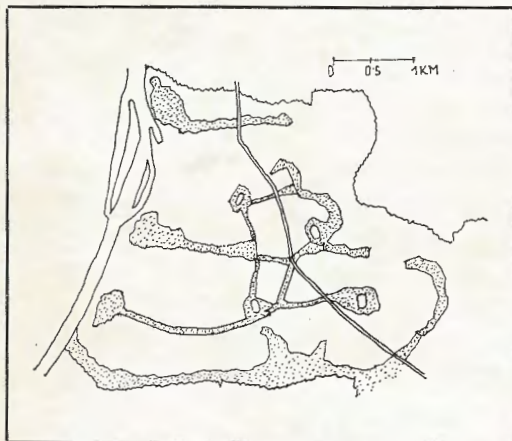
Terén

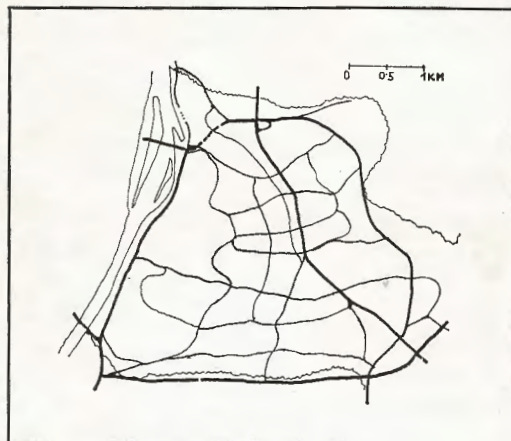
Vybavenost a pracoviště

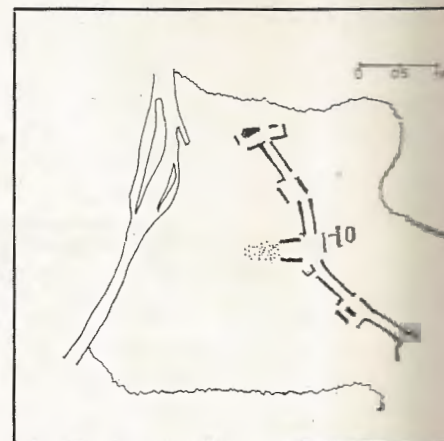
Bydlení

Zeleň

Doprava

Hlavní městské prostory

Antala Staška, Michelská a Pankrác 1 až 3 se školskou a místní obchodní vybaveností o diferecované výšce zástavby 4–8 až 12 podlaží i ojedinělá 22podlažní na Kačerově.

Rekreační zeleň navázala na systém zeleně daný starým regulačním plánem, který vytyčil zelené pásy od Vyšehradu přes svahy Bělky, z Kavčích hor na Děkanou, od Branické skály ke hřbitovu na Zelené lišce a ozelenění svahů od Michle a Krčského údolí. Podrobný směrný územní plán přidal centrální park mezi Kavčími horami a centrem na Zelené lišce a stanovil čtyři sportovní území: na Děkaně, na konci Jeremenkovy, na Brumlovce, na Rajtknechtce a pás hřišť v Krčském údolí.

Silniční doprava byla soustředěna v podrobném územním plánu na obvodové komunikace Pankrácké pláně, na vltavskou pravobřežní komunikaci, Nuselským údolím, Michelskou a Branickou ulicí, Krčským údolím. Středem Pankrácké pláně prochází z Nuselského mostu třída 1. listopadu, 5. května a Budějovická, zdvojená od Pankráckého náměstí ulicí Na Pankráci. Obvodové komunikace a středovou komunikaci propojují výstupní komunikace: Na dolínách, Čiklova, Tábořská, Jeremenkova — Olbrachtova — Vyskočilova a Branická — Antala Staška. Meziúhelnou komunikaci mezi Podolským nábřežím a středovou komunikací tvoří ulice Na zlatnici přes Kavčí hory — Na vrstvách do Jeremenkovy a dále na Zelený pruh. Plán počítal s pěti stanicemi podzemní dráhy: na předmostí Nuselského mostu, na náměstí Hrdinů, na Zelené lišce, Budějovickém náměstí a na Kačerově. Dále s tramvajovou dopravou na obvodních komunikacích a s překryvnou dopravou autobusu.

Hmotová a prostorová urbanisticko-architek-

tonická kompozice vycházela z urbánního celku územního plánu Prahy „členěného a rozvolněného města“. Pankrácká pláň z územního zónování v daných přírodních podmínkách.

Na ústřední uliční prostor — třídu 1. listopadu — 5. května — Budějovickou byly zavěšeny čtyři vnitroměstské prostory: pankrácké předmostí Nuselského mostu, náměstí Hrdinů, náměstí na Zelené lišce a Budějovické náměstí.

Ústřední prostor, náměstí na Zelené lišce, využil nejvyššího místa Pankrácké pláně, terénní hřeben mezi Kavčími horami a Rajtknechtkou. Ústřední náměstí bylo dopravně vymezeno třídou Budějovickou, ulicí Milevskou, Pujmanové a Hvězdovou, které zajistily přístup automobilové dopravy. Vnitřní prostor byl určen pro pěší a pokračoval přes ústřední park na vyhlídku Kavčích hor. Na tomto pásovém území byly umístěny budovy televize, rozhlasu, hotelu, velkého obchodního domu, banky, pošty, národní výbor městského sektoru i rezerva pro další veřejné budovy. Na východ od hlavního pankráckého centra byl umístěn centrální stadión, střední škola a poliklinika.

Centrální území počítalo s umístěním výškových budov 80–100 metrů vysokých, v západní a východní části padesátimetrových jako přechod do údolního prostoru. Směrování výškových deskových hmot bylo kolmé k terénnímu hřbetu, aby se při pohledu z centra Prahy jevíly spíše jako věže než desky. Výškové a horizontální hmoty veřejných budov vymezovaly obvodové dopravní prostory. Vnitřní prostory, určené pro pěší, byly spojeny s vyhlídkou do okolí. Jeden vnitřní prostor pro autobusové nádraží byl napojen na stanici podzemní dráhy.

Tyto představy, které vznikly ve dvou soutěžích, byly upřesněny v podrobném územním

plánu a potvrzeny místní soutěží a studii.

Architektonicko-urbanistická kompozice krátkého předmostí Nuselského mostu zkoumána v několika soutěžních verzích a nakonec v podrobném územním plánu o zcelení bytové zástavby severního Pankrácké pláně a představení veřejných prostorů po obou stranách třídy 1. listopadu. Na mostě bylo uvažováno o rotační křižovatce, níž zaústila stoupající ulice Čiklova z Podolského nábřeží. Výška budov předmostí byla mírně zvýšena proti výškám bytové zástavby, tj. z 25 m na 35–40 m, také pro vynikly výškové budovy ústředního náměstí na Zelené lišce. Západní část předmostí představena budovu horizontální, s ohledem na výškovou úroveň a východní část s úměrným převýšením.

Forma náměstí Hrdinů byla v podstatě jen o uzavření západní stěny vyšší budovou a o vyústění zeleného pruhu Děkanou.

Obtížnější bylo kompoziční řešení Budějovického náměstí s kosou křižovatkou a nepřímými čely obytných okrsků, kde vznikala s umístěním různých veřejných budov hmot a směrování. Nakonec rozhodlo Budějovické třídy a využití okraje Podolského údolí pro vyšší zástavbu.

SOUČASNÁ REALIZACE PODROBNÉHO ÚZEMNÍHO PLÁNU A JEHO ZMĚNY

Schválený podrobný územní plán Prahy a jeho realizace přes svou neúplnost ukazují kladné směry pětadvacátiletého českého urbanismu. Změny spočívají ve změně funkčních složek území, v prou-

názoru na architektonicko-urbanistickou kompozici významné části města a také vytřebení názoru na urbanistickou skladbu hlavního města Prahy jako celku.

V území určeném pro pracovní příležitosti došlo k vypuštění obytného okrsku sousedícího s územím určeným pro televizi, který bude sloužit jako rezerva pro další rozšíření. Změnu představuje i přestavba podniku Jawa na závod ČKD Polovodiče, rozšíření průmyslového území na Brumlovce, v Michli a v Podolí. Změny nezasáhly předpokládané zónování pro všechny druhy pracovních příležitostí tercierního i kvarterního sektoru.

V obytných územích nedošlo k podstatným změnám. Byl přidán úval Pod vršovickou vodárnou mezi tzv. II. severojižní magistrálou a Michelskou a doplněno území při ulici Vyskočilově, v Zádolí a v Michli, což zvýraznilo východní okraj Pankrácké pláně. Předpokládaná motorizace 1 : 30 stoupla na 1 : 5 a z hromadných garáží předpokládaných u každého obytného okrsku byly postaveny pouze jedny. Následkem toho parkování vozidel vniklo do klidových prostorů okrsků.

Systém zeleně a volných ploch byl v podstatě dodržen a zvýrazněn výškovými budovami: na Zelené pruhu, na Kavčích horách televizí s vyhlídkovým parkem. Byl založen centrální park jako významný přínos do systému zeleně a umožněno pěší spojení zeleně Vyšehradu s pankráckým předmostím Gottwaldova mostu. Byla vystavěna dvě sportovní centra: na Děkance a Brumlovce. Při Jeremenkově ulici a Rajtknechtce zůstaly rezervy pro další.

Výraznější změna nastala v dopravní síti napřímením tzv. II. severojižní magistrály v úseku Zelená liška — Kačerov s mimoúrovňovými křižovatkami při ulici Vyskočilově, což vedlo k omezení sportovního území na Brumlovce a Zelené lišce, byla omezena výstavba východní části hlavního centra na Rajtknechtce. Nepříznivé je rovněž narušení prostoru náměstí Hrdinů podjezdem. Zato je příznivé odsunutí mimoúrovňové křižovatky na pankráckém předmostí Gottwaldova mostu od hrany Nuselského údolí do samostatného prostoru.

Základními urbanisticko-architektonickými zásadami plánu a výstavby Pankrácké pláně bylo rozložení souborů výrobních, obytných a celoměstské vybavenosti a prosazení zeleného systému na daném plastickém terénu. Rozhodující jsou architektonické i krajinářské prostory tzv. II. severojižní magistrály a na ni zavěšené prostory s výraznou kompozicí hmot na pankráckém předmostí Gottwaldova mostu, náměstí Hrdinů, ústředním náměstí na Zelené lišce, Budějovickém náměstí i v prostoru Kačerova. Tato těžiště hmotné a prostorové kompozice byla už z části zbudována a musí být dále dořešena ve výrazných vnitřních prostorech vyšší i vysokou zástavbou, fenomény moderního města.

Hlavní účín — jak už bylo uvedeno v podrobném územním plánu — byl očekáván v centrálním území na Zelené lišce prostorovým řešením a výškovými budovami 80–100metrovými a na okraji Pankrácké pláně 50–60metrovými. To bylo zhruba dodrženo na předmostí Gottwaldova mostu, při budově televize na Kavčích horách, na výškových budovách na Zeleném pruhu a na Kačerově.

Tyto kompoziční realizace navázaly na představy podrobného územního plánu, některé změny je modifikovaly, ale i zdůraznily a také otevřely nové možnosti prostorového a hmotného uspořádání v dálkových pohledech, v sestavě i jednotlivostech klíčových prostorů.

NENÍ TO JEN MODERNÍ ARCHITEKTURA, chápeme-li ji v užším slova smyslu jako tvorbu objektů, ale také urbanismus, který se zejména na přelomu 70. a 80. let stává stále častějším předmětem kritiky. Nejvážnějším problémem je bezesporu tvorba prostoru, který by při vyjádření všech novodobých tendencí uplatnil a rozvinul i to tradiční, dočasně opomíjené: lidské měřítko a horizont pohledu člověka.

Při určitém zjednodušení lze naprostě většinou nově vzniklých urbanistických prostorů vytknout přílišnou neurčitost, vágnost. Chybí gradace, kontrasty, chybí důležitá komunikační složka prostorového utváření městského urbanismu, jejíž absence přinesla častou dezorientaci a nejistotu těch, kteří nehodnotí určité prostředí pohledem z letadla ani z nahladu nad modelem, ale kteří se pohybují uvnitř vzniklých struktur.

Ne náhodou byla jedním z témat III. světového bienále architektury INTERARCH 85 v Sofii stanovena analýza zásad Athénské charty. Ne náhodou připravuje Svaz českých architektů pro toto bienále rozbor a zhodnocení dvou měst vznikajících na základech odlišných urbanistických koncepcí — předválečného Zlína a Gottwaldova a Hradce Králové.

Rozbití tradiční struktury městského urbanismu, neobyčejně pokrokové v tehdy platných politických a sociálních podmínkách, ukazuje, že bez určitých návratů k opouštěným hodnotám se dnes asi neobejdeme. I když by bylo omylem tvrdit, že tvorba prostoru mezi válečnou avantgardou nezajímala, přesto nelze nezpomenout třeba Le Corbusierův plán přestavby centrální části Paříže anebo, v domácích podmínkách, návrh J. Havlíčka a K. Honzika na opakování hmoty Všeobecného penzijního ústavu v rádkovém zastavení na žižkovském vrchu.

Celý problém vážně zkomplikovala i doprava. Velkorysá dopravní řešení (velkorysá z hlediska automobilového provozu) v posledních desetiletích vnesla do struktury měst zcela nový prvek masivních rozměrů, jemuž se u nás tvorba prostorů začala bezvýhradně podřizovat.

Výsledkem celého komplexu příčin je určitá deskontinuita prostředí, v němž urbanistický prostor jsme málokdy schopni vnímat v jedolitěm syntetickém celku urbanistických a architektonických hodnot. Na rozdíl od tradičních náměstí v blokovém městském zastavení, kde je určujícím prvkem prostor a vytvořené prostředí, v novodobých podmínkách zástavby vnímáme spíše soubor jednotlivých architektur objektů, které se stávají prvky a určujícími, aniž by ve svém souhrnu působily jako jedolité, relativně na individuální architektonické úrovni nezávislé celek.

Problém tvorby prostoru v soudobém urbanismu je v podstatě hlavním obsahem tohoto čísla Architektury ČSR. Vybrali jsme jako určitý modelový příklad vývoje názorů územní Pankrácké pláně v Praze, které, až na malé fragmenty, je výslednicí poválečné výstavby a důležitou součástí rozvoje hlavního města jako celku. Soustředila se sem pozornost už v několika předválečných soutěžích, vývoj pokračoval řešením území jako celku i jeho některých dílčích úseků. Jsou sem koncentrovány problémy dopravní (především pankrácká radiála), ale vzhledem k pražskému reliéfu i otázky související s uplatněním dominant a jejich vztahem k historickému jádru. Celá desetiletí trvající výstavba některých klíčových prostorů pak oživuje i problémy související s uplatňováním a tvorbou novovíjením, anebo i oprávněností, dříve stanovených koncepčních záměrů.

Požádali jsme proto ty, kteří se, ať už v rovině organizační a koncepční urbanistické práce nebo přímo projekcí některých objektů či souborů, podíleli a podílejí na výstavbě Pankrácké pláně o odpověď na několik otázek.

Zajímá nás názor na postup urbanistické a architektonické tvorby v případě, kdy je architektonické dílo významným prvkem urbanistické struktury tvořící městský prostor. Ptali jsme se na podmínky, jež měli při zadání konkrétního úkolu pro toto území, a to, zda je jejich původní urbanistický koncept dodržován nebo k jakým změnám v průběhu realizace určitého řešení došlo. Chtěli jsme znát názory na siluetu Pankráce, na oprávněnost nových dominant v Praze, žádali jsme i úvahu o hlavních koncepčních zásadách, které by měly být uplatňovány při dalším urbanistickém řízení výstavby Pankrácké pláně a jejích centrálních prostorů. Kromě toho jsme položili i několik individuálních otázek souvisejících přímo s konkrétním dílem vyzvaných autorů.

Názory těch, kteří vyhověli naší žádosti, přinášíme na dalších stránkách.

ANKETA

prof. dr. ing. arch.
Emanuel Hruška, DrSc.

Významné architektonické dílo, ať už na Pankráci nebo kdekoliv jinde v sídelním útvaru, musí zaujmout jak v urbanistické struktuře města — v pracovních a společenských vztazích a zejména ve vazbě k dopravním a obslužným zařízením, tak v obraze-panoramatu buď dominantní nebo prostorově ovládající pozici.

A právě funkcionalistická koncepce uzavřených, kompozičně odizolovaných okrskových jednotek na Pankrácké pláni nutně zanedbala vyšší výtvarné vazby — a to obytných komplexů mezi sebou i jejich vyšší prostorové a siluetové vztahy v obraze města, což bylo pochopitelné. Nehledě k tomu, že tento po téměř tři generace se vyvíjející celek prodělal řadu hlubokých organizačních zásahů, jako bylo protažení dálničního průjezdu až do centra města přes Pankráckou pláň a most Klementa Gottwalda, fixování společenských těžišť vybudováním čtyř stanic metra, které determinují rozvoj vnitřního života sledovaného území, nejasnost v zapojení Pankrácké pláně do celoměstských služeb, ať už to bylo pankrácké předmostí nebo prostor stanice Mládežnická ve funkci jakéhosi vysunutého centra — obdoba Défense v Paříži apod.

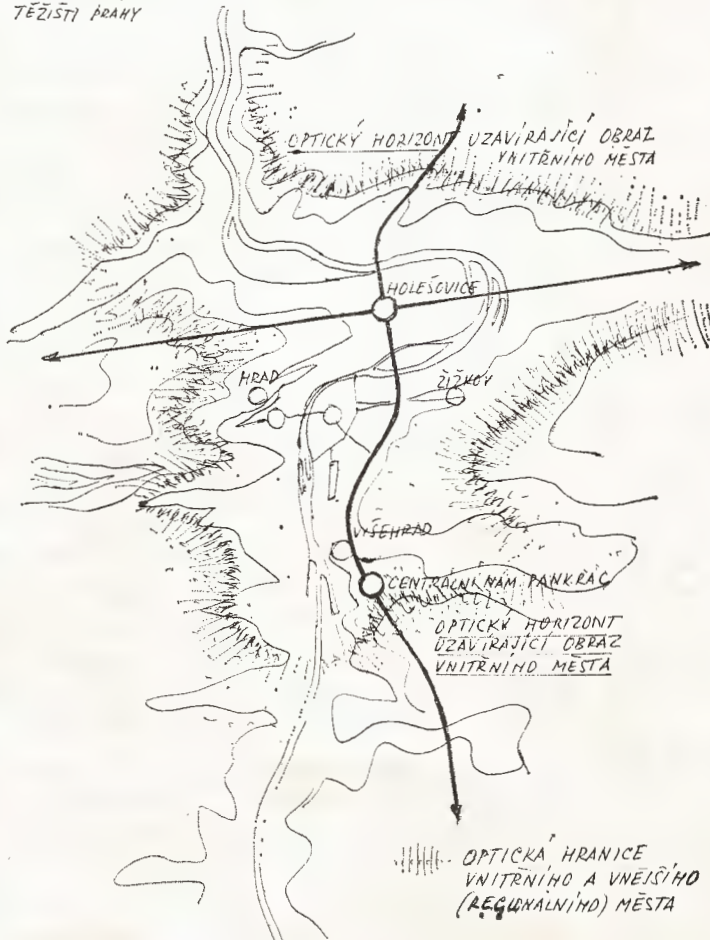
Ale jsou tu i kompoziční vztahy celoměstské, vyplývající z vazby Pankráce na tzv. severojižní magistrálu v její poněkud nejasné funkci „městské dálnice“.

Hovoříme-li zde o celoměstských vztazích, nutno chápat trasu „magistrály“ v centrální oblasti Prahy jako jednoduše kompoziční celek: od prostoru stanice Mládežnická jako jižního vysunutého subcentra až po těžiště

PANKRÁČKÁ PLÁŇ A

HRANICE OBRAZU VNITŘNÍHO A VNEJŠÍHO MĚSTA

A VÝZNAM PANKRÁČKÉ DOMINANTY A JEJÍ VZTAH PROSTŘEDNÍM MĚSTSKÉ MAGISTRÁLY K JADRU HOLEŠOVICKÉHO MEANDRU, ÚDOLNÍMU TĚŽIŠTI PRAHY

holešovického meandru. Mezi dvěma póly společenské a architektonické výtvarné váhy je třeba i výtvarnou pozici Pankrácké pláně, jehož pravá strana je Palácem kultury. I když se stále rozhodnuto o výstavbě hotelu jako protiváhy, která by dovolují si zde předvést uměleckou úvahu:

Obávám se, že jsme funkcionalistickou tury zatlačili do pozice „v úcelovém stavebnictví“, ale tura přece může být i tvůrčí a plastická tvorba, zejména s určitým ideovým posláním, s určitým politickým cílem: tedy architektonická monumentální plastika, mající ideovou sdělnost, by se mi zdála vhodnějším protěží k kultuře než hotel. A pohledově přibližujícího se návštěvníkovi logicky spojoval na ideové úrovni tohoto „Památníku“ až po

Stejně akademická je ani o nutném zpevnění administrativního komplexu v prostoru „Mládežnická“ (nemyslím ani na City-Nandi burku, ani přímo na Défense, na Forum v Paříži — se s brzkým upevněním zatím „hmot“ administrativních budov v telu v neurčitým prostoru).

! Nakonec možno konstatovat, že plynulý investic po celé pláni a budování všech uzlových bodů, ale na druhé straně je třeba i snahu po globálním uchopení výstavby i s nebezpečím, že se konzervuje stav nedokončené velké koncepce nebo v záměru tváření humánního životního

akad. arch. Jiří Lasovský
(sídlíště Pankrác I a II)

Každé architektonické dílo je urbanistický záměr respektive záměr jeho autora je záměr prohlubovat a dotvářet v celku

tailích tak, aby byl původní urbanistický záměr propracován, promodelován, a protože je zpracováván ve větším měřítku, maximálně obohacen.

Bylo by proto ideální, kdyby na vytváření a dotváření urbanistického řešení a architektury v něm, včetně parteru i jeho detailů, pracoval tým architektů dlouhodobě, s postupným doplňováním a rozšiřováním podle velikosti, náročnosti a délky projektování i realizace.

Takový kolektiv má počátek v jedinci nad čistým papírem, rozšiřuje se ve skupinu, která může být zárodkem dalších kolektivů a s postupným ukončováním realizace také postupně zaniká. Jeho členové přebírají jiné úkoly ve stejném týmu nebo se stávají členy týmů jiných.

Urbanistický záměr má být prohlubován za účasti autora až do ukončení realizace, autor může ovšem v určité fázi pracovat na řešení jednoho z objektů (na urbanistickém detailu) a realizovat jej třeba až po detail interiéru a designu předmětu, aniž by byl zbaven odpovědnosti za dotváření svého urbanistického řešení.

Praxe je však jiná. Je téměř pravidlem, že na řešení vytvořeném autorem začne pracovat někdo jiný a autorovi se odebrá možnost záměr dále rozvíjet. Celá řada pražských sídlišť byla realizována jinak, než urbanizační řešení předpokládalo; — Jižní Město je výrazným příkladem.

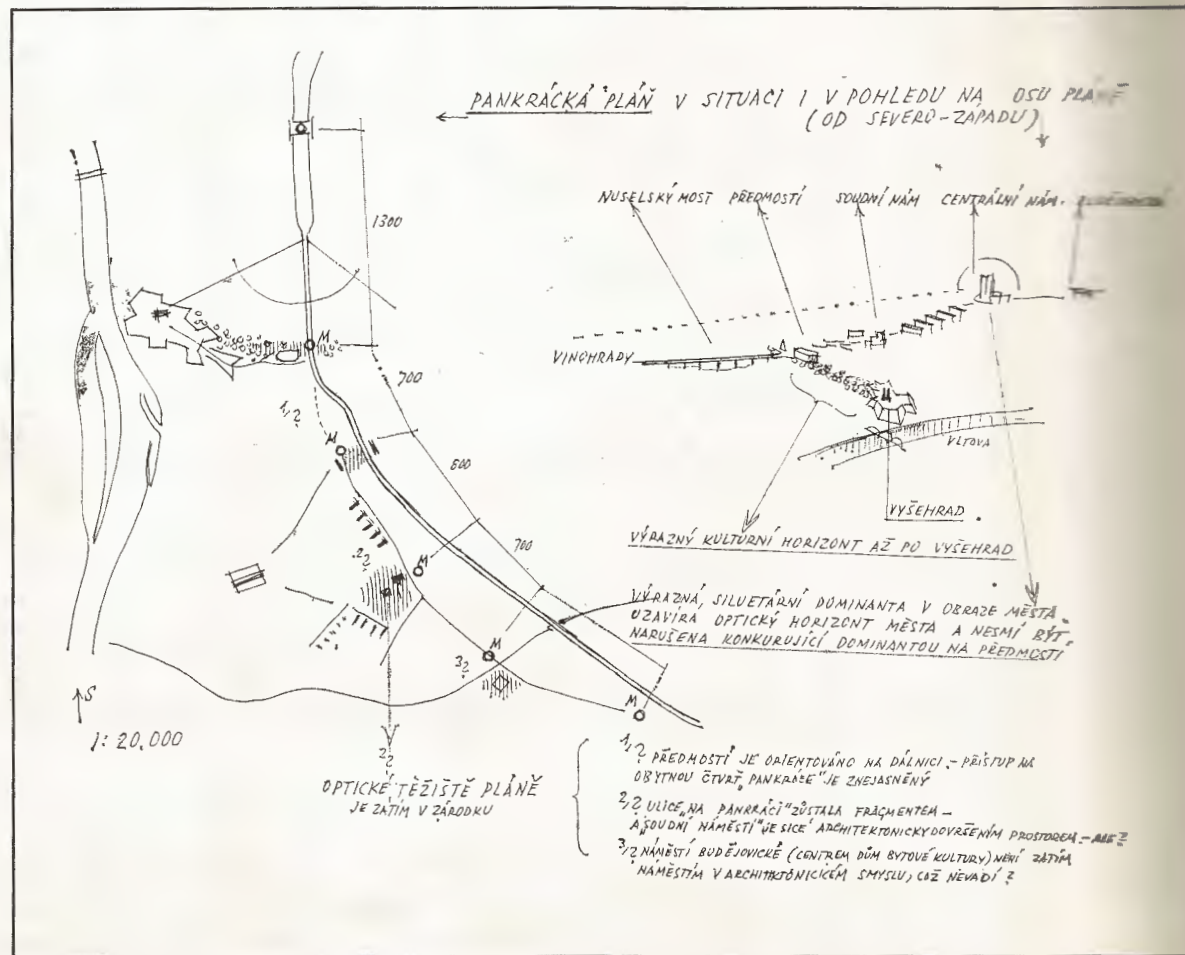
Hrana Pankrácké pláně tvoří výrazný prvek horizontu pražského panoramatu, zejména v pohledech z hradní rampy, ale i z Letné, Petřína a odjinud. Značné plochy Pankráče jsou zastavěny poměrně klidným a v horizontu nepřilíš členitým sídlištem. Ve středu pláně se předpokládá vyvrcholení zastavění ve výrazné dominantě, kterou vytvoří sevřená drůza vysokopodlažních objektů, vyjadřujících v panoramatu zcela jednoznačně pankrácké sektorové centrum.

To je správné. Domnívám se, že nesporné hodnoty panoramatu historie-

kého jádra našeho hlavního města mohou být postupně doplňovány dalšími dominantami, seskupenými do výrazných a pro příslušnou lokalitu charakteristických skupin vysokých objektů v „třetím plánu“, na terasách vítavského zářezu. Nemohou to být jednotlivé objekty rozseté v zastavění. To platí i pro Pankrác.

Urbanistické řešení pankráckých sídlišť se opíralo o urbanistický koncept řešení Pankrácké pláně od prof. J. Krišeho. Jako autor těchto sídlišť jsem se snažil obohatit je o výraznou pěší zónu — pěší obchodní ulici —, vedoucí zhruba od severu k jihu napříč budoucím sektorovým centrem, kde se lomila v podobě „Z“ a kde se měla rozšířit

a vytvořit společenský prostor náměstí. Od náměstí Hrd... Pražských stavebních závodů a... textu je obchodní ulice vedena bez kontaktu s dopravou k budoucímu centru a odtud, obohacena o vybavení... kterou se v první části nedostává... středků), dál, napříč tzv. sídlišti Pankrác I.

Linie pěší ulice měla poněkud podlažit členění pankráckého sídliště na okrsky. Je to sídliště jedno, označení Pankrác I a Pankrác II je investorským značením etapovosti výstavby.

Záměr vytvořit obchodní ulici, byť ne zcela realizovanou, se osvědčil. Prostorová rozmanitost a diferenciacie vytváří přirozené prostředí s lidským měřítkem. Sledování obchodní ulice dvanáctipodlažními deskovými domy (ve studii mezonetovými) signalizuje její linii procházející sídlištěm. Kolem obchodů pulsuje v ulici život pod dřevěnými podhledy přístřešků, vytvářejících „pohodu i v nepohodě“.

Poprvé u nás byl takový celek řešen komplexně s výtvarným dotvářením od začátku práce. Na práci architekta se už od skic podíleli výtvarníci. Bylo vypracováno libreto, scénář a byla realizována celá řada výtvarných děl obohacujících prostory ulice. Nepodařilo se realizovat podle návrhu zeleně ani navržený orientační a informační systém. Zdá se, že se zapomnělo i na logiku napojení obou částí ulice na sektorové centrum.

Prostory obytné ulice, kamenné dlažby, přístřešky, zbytky zeleně i některá výtvarná díla jsou dnes devastována absolutním zanedbáním údržby, vandalizmem, ale i zanedbáním pravidelného úklidu, prováděného brigádnícky pouze jednou za rok v měsíci čerence — dubnu. A tak realizace, oceněná Cenou hlavního města Prahy, a cenou Přehlídky SČA, publikovaná v časopisech i televizi, pozvolna chátrá. Betonové stěny z prvků sochaře M. Zeta byly pobourány, aby do obchodní ulice mohli obyvatelé sídliště vnikat mimo nebezpečné přechody přes vozovku. Regulační automatický postřik zeleně mezi deskovými domy se neprovádí — dovezené speciální trysky byly rozkradeny — a tak dále.

Četní poslanců NV o nápravu vyznívá zřejmě naprázdno, i když obchodní ulice i sídliště jsou prvním cílem cizinců z nového hotelu Panorama, zvědavých na to, jak vypadá všední život Pražanů.

Příčně přes plán řešená zelená plocha — park se sektorovým centrem mezi oběma částmi sídliště — není dodnes realizována. Sektorové centrum však postupně roste. Nedaří se v něm žít srušit účelně investice ve prospěch vybudování uzavřeného prostoru — náměstí. Architektury, které zde vznikají, jsou sice velmi kvalitní, ale vzájemně se meznají, nesouvisí spolu a vytvářejí v parteru onu žádoucí prostorově diferencovanou formu pěšího náměstí, funkčně vyjádřenou množstvím společenských aktivit — obchodů, služeb, zábavních podniků, restaurací — míst klidných i rušných, která dovedou přilákat návštěvníka. Není ovšem chybou architektů, že se nepodařilo vytvořit podmínky pro formování programu a sdružování investic. Atraktivita Tuzexu v budově PZO Motokov je pro vylučné zákazníky, hotel je k centru obrácen zadním, neatraktivním vchodem. Pomalu rostoucí budovy Čs. rozhlasu nedají rovněž příležitost k atraktivitě; — solitéry s účelovou funkcí, byť architektonicky doko-

nalé, nemohou vytvořit velkoměstský prostor adekvátní potřebám sektoru, náměstí, pestrou scénu pulsujícího života. Způsob prodeje v obchodním domě, který zde rovněž časem vyrosté, dává jen malou naději na oživení parteru. Zdá se, že se zde nedaří budovat centrum sektorového významu. Jako kdybychom zapomněli, jak vypadá náměstí našich historických měst...

akad. arch. Jiří Holý
(Televizní středisko Kavčí hory)

Žádné architektonické dílo nelze vytvářet izolovaně od prostředí, v němž má být situováno. Má-li navíc být významným prvkem urbanistické struktury centrální části hlavního města, musí se jeho tvorba řídit těmito základními hledisky:

— ideovými, které vyplývají z společenského významu investice, unikátnosti jak po obsahové a rozsažnosti, tak v požadované úrovni technické dílo
— urbanistickými s přihlednutím k celkové kompozici řešeného prostředí stávající zástavbě, u nové řešení musí být součástí řešení stávající staveb, jehož součástí má být architektonické dílo

mého je kompozitívna. Vyššet' harmonické celky, které, mají-li zmlínané cílové měřítka, samy kládě působí na lidského činitele bez nákladných a efektních výrazových prostředků.

Pokud se mluví o měřítku v souvislosti s architektonickou tvorbou, nelze se pochopitelně vyhnout výškovým objektům. Je to v procesu vývoje měst jasný a neodiskutovatelný prvek, se kterým je nutno počítat. I zde je nutno mluvit o měřítku, a to o měřítku Prahy, které se od ostatních velkoměst hladinou zástavby a celkovým reliéfem odlišuje.

Citlivá je samozřejmě otázka výškové zástavby poblíž centra města, konkrétně Pankrácké pláň, jiná je problematika v okrajových částech sídelních útvarů.

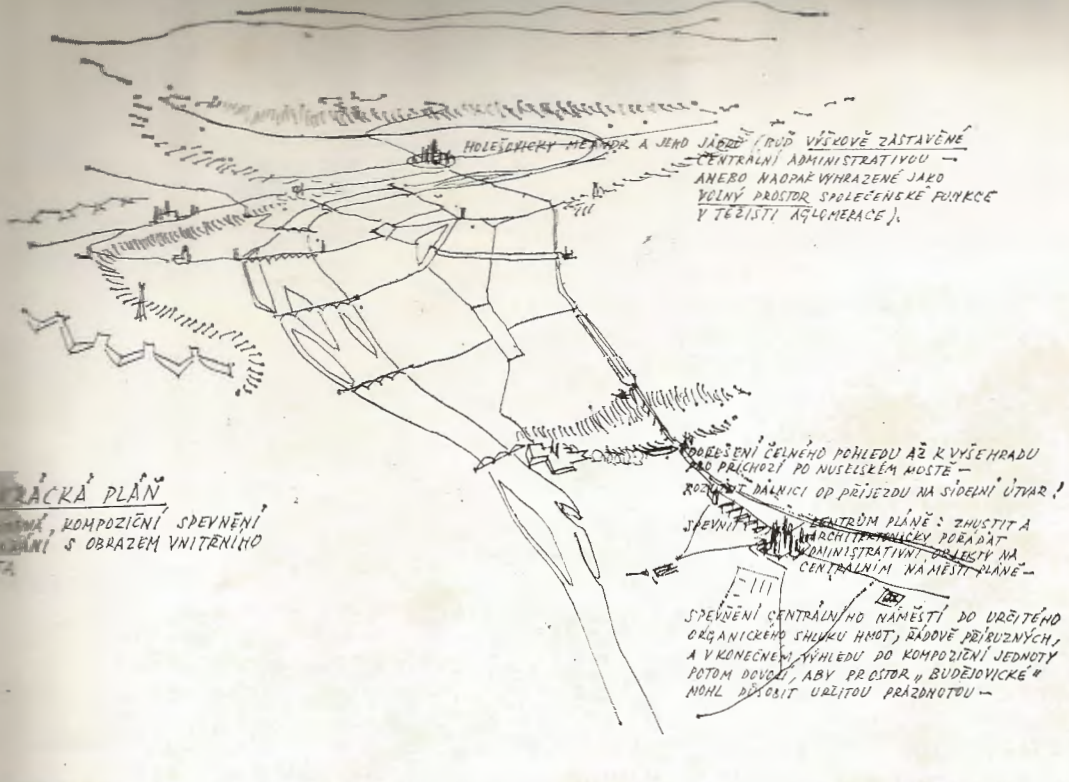
Protože jsem se konkrétně podílel od samého začátku na projektu a realizaci Televizního střediska Kavčí hory, chtěl bych se dotknout některých otázek spojených s tímto objektem, který je situován při západním okraji Pankrácké pláň.

V roce 1957 bylo podle směrného územního plánu rozhodnuto o umístění Televizního střediska a byl proveden výběr staveniště. Tomuto rozhodnutí předcházela řada studií, kde se formulovala obsahová náplň. V roce 1958 byla vypracována objemová architektonická studie Televizního střediska Kavčí hory, na kterou v roce 1960 navazovala další, přibližující se dalšímu poznání potřeb rozvoje materiálně technické základny Čs. televize. V roce 1962 byla stavba zahájena, v roce 1963 realizace zastavena a zahájena až v roce 1965. Výluky bylo využito k modernizaci provozně dispozičního řešení ve vztahu ke změně televizního technologického zařízení z elektronového na tranzistorové. Tolik stručně k historii počátků projektových prací na Televizním středisku Kavčí hory.

Koncepce směrného územního plánu vypracovaná v roce 1956 pro oblast Pankrácké pláň byla určující pro upřesnění lokality Televizního střediska na Kavčích horách. Tento směrný územní plán, přestože proběhly jeho revize v roce 1964 a 1969, ve svých hlavních zásadách platí do současné doby. Organizace území vychází vedle základních funkcí — práce, bydlení, odpočinku a dopravy.

V průběhu dalšího koncipování Televizního střediska na Kavčích horách se zejména objemové nároky neustále zvyšovaly. Od původních 350 000 m³ obestavěného prostoru k dnešním cca 800 000 m³. Lokalita stavby zůstala stejná, navíc ohraničená na jihu svažtým terénem, západně parkem Kavčí hory, na severu vilovou zástavbou a východně nadsídelištní komunikací. Koncepce střediska se musela vyrovnat nejen s danými objemy jednotlivých provozních částí objektu, ale i s výškovou hladinou výstavby vzhledem k okolní zástavbě a zejména dálkovým panoramatickým pohledům. Postupem času se koncepce změnila v monoblok a bylo nutno některé provozy umístit do podzemních podlaží.

Kompoziční jádro areálu je charakterizováno dvěma studiovými bloky, mezi nimiž tvoří dominantu výškový objekt techniky. Ostatní provozní objekty o nižší hladině zástavby jsou situovány po obvodě. Tvoří přechod k okolní stávající zástavbě.

PANKRÁČKÁ PLÁŇ
KOMPOZIČNÍ SPEVNĚNÍ
S OBRAZEM VNITŘNÍHO
MĚSTA

HOLESČICKÝ MĚSTAN A JEHO JÁDRO (BUDE VÝŠKOVĚ ZÁSTAVĚNÉ CENTRÁLNÍ ADMINISTRATIVOU NEBO NAOPAK VYHRAZENÉ JAKO VOLNÝ PROSTOR SPOLEČENSKÉ FUNKCE V TĚŽISTIŠTI KULČEBRANCE).

POBĚŽENÍ CELNEHO POHLEDU AŽ K VÝŠEHRADU
PO PŘECHODI PO NUSELSKÉM MOSTĚ —
ROZVÍTKA DÁLNIC OD PŘÍJEZDU NA SÍDELNÍ ÚTVAR!

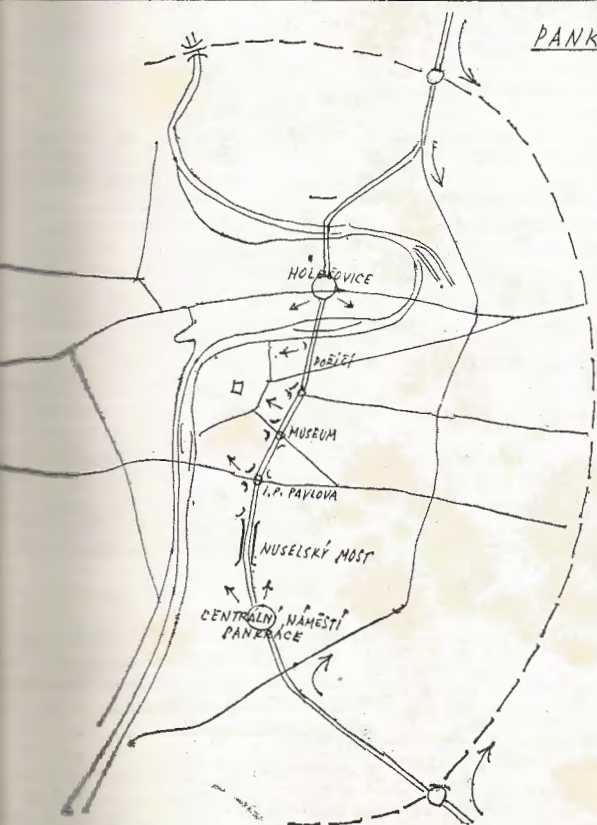
JEVNIT' SE JAKO CENTRUM PLÁŇ: ZHUSTIT A
ARCHITECTONICKY PORADAT
ADMINISTRATIVNÍ OBLESTI NA
CENTRÁLNÍM NÁMĚSTÍ PLÁŇ

SPEVNĚNÍ CENTRÁLNÍHO NÁMĚSTÍ DO URČITÉHO
ORGANICKÉHO SHLUKU HMOT, ŘÁDOVĚ PŘÍRŮZNÝCH,
A V KONEČNÉM VÝHLEDU DO KOMPOZIČNÍ JEDNOTY
POTOM DOVŮLÍ, ABY PROSTOR „BUDEJOVICKÉ“
MOHL PŘÍJÍT URČITOU PRAZDNOTOU

celovými ve smyslu funkčního
kompozičního členění
konstrukčními podle aplikace dis-
pozičního řešení do volby konstrukč-
ních nosných systémů, stavebních prvků
materiálů
stapovitosti výstavby — při vý-
bě složitějších a objemných celků,
postupných postupné uvádění realizo-
vaných částí objektů do provozu

- **výtvarnými**, které budou integrovat všechny uvedené složky, rozhodující a ovlivňující jak celkové hmotné uspořádání objektu, tak i zhodnocení povrchů vhodnou volbou trvanlivých a kvalitních materiálů v interiérech a exteriérech
- **komunikačními** s důsledným oddělením pěších, dopravních a zásobovacích cest s jasnými a přímými vazbami

- na prostředky MHD, řešením problematiky parkingů
  - **ekonomickými**, které musí při zachování zásady účelné hospodárnosti v koncepci celého díla vytvořit předpoklady funkčnosti a provozuschopnosti realizované stavby.
- Architektonické dílo musí mít na zřeteli neustále lidské měřítka, musí citlivě respektovat prostředí, do kte-

PANKRÁČKÁ PLÁŇ A DÁLNIČE

SEVERO-JIŽNÍ MAGISTRÁLU VRÁTIT OPĚT
DO FUNKCE HLAVNÍ MĚSTSKÉ TRŽDY —
A DÁLKOVOU DOPRAVU ODVĚST NA ROZBUDOVANOU
OBYVODNOU TRASU „ZÁKOS“ (VÝCHODNÍ OKRUH)

TÍM SE STANE MAGISTRÁLA V ÚSEKU OD CENTRÁLNÍHO
NÁMĚSTÍ NA PANKRÁČI AŽ PO HOLESČOVICKÝ
UZEL SKUTEČNOU KOMPOZIČNÍ S.-J. OSOU MĚSTA —
KDE PRÁVĚ TYTO KONČOVÉ PROSTOROKY JSOU VÝRAZ-
NÝMI TĚŽISTIŠTI V OBRAZE MĚSTA:

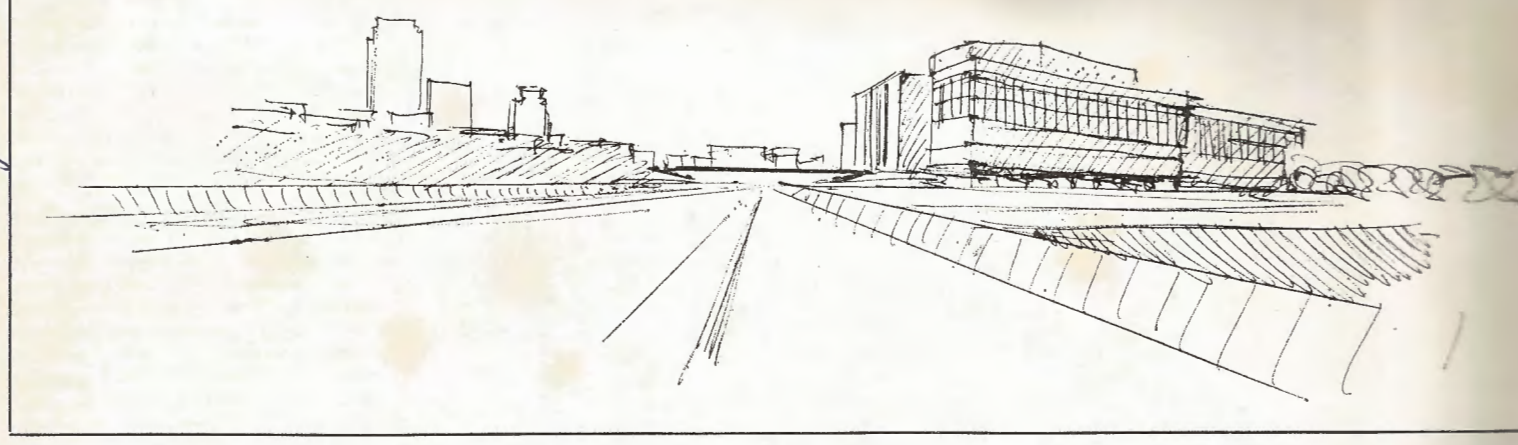
JIŽNÍ PANKRÁČKÝ JAKO SHLUK VÝŠKOVÝCH
DOMINANT (OBDOBA DÉFENSE-PARÍŽ)

SEVERNÍ BUDE TĚŽ VÝŠKOVĚ ZVÝRAZNĚNÝ
NEBO NAOPAK JAKO VOLNÝ PROSTOR FORA!
SPOLEČENSKÝ ODDYCHOVÝ PROSTOR V
TĚŽIŠTNÍ POLOZE CENTRÁLNÍ OBLASTI MĚSTA
(OBDOBA FORUM-PARÍŽ)

"MEZICAS" — Petul m-je — Forum

PANKRÁCKÉ PŘEDMĚSTÍ: SOUČASNÝ STAV

PANKRÁCKÉ PŘEDMĚSTÍ S HOTELEM O 22 PODLAŽÍ

ANKETA

Výškový objekt techniky je dominantou celého souboru i siluety zástavby terénní hrany v západní části Pankrácé pláně. Právě jeho výška byla předmětem mnoha diskusí. Hladina zástavby byla v době započetí výstavby limitována nižšími stávajícími objekty. Tedy bez dnešního sídliště Pankrác I a II. Proto názor ÚHA v té době vedl k požadavku na jeho snížení o dvě patra proti původnímu řešení, vzhledem k dálkovým panoramatickým pohledům.

Snížení výškového objektu však vedlo k porušení poměrů hmot podnože k vlastnímu objektu a způsobilo dislokační těžkosti citlivé oblasti televizní techniky tohoto objektu, projevující se dodnes.

Tehdejší názory na panoramatické dálkové pohledy Pankrácé pláně přisuzovaly prioritu výškové dominantě budovy Čs. rozhlasu na Centrálním náměstí. Dominanta Televizního střediska měla být podle tehdejších představ potlačena. Do jaké míry byl tento zásah opodstatněný, je možno posoudit z dnešního pohledu. Hladina zástavby se vlivem výstavby sídliště Pankrác I a II zvýšila, Centrálnímu náměstí dominuje budova Motokovu a hotel Panorama.

K nim přibude výšková budova Čs. rozhlasu. V kontextu současné a pro-

jektované výstavby dostal objekt Televizního střediska Kavčí hory ve svém celku téměř „komorní měřítko“. Výškový objekt techniky se z dálkových pohledů téměř neuplatňuje. Ztrácí a překrývá se s výškovými objekty ve vzdálenějších plánech horizontu — na Zeleném pruhu až k sídlišti Novodvorská. Svou dominantu si podržel při pohledech z jihu, s výjimkou severu jen částečně i z ostatních směrů.

Nové pohledy na řešení Centrálního náměstí na Pankráci, proti dřívějším představám s jedním dominujícím výškovým objektem, předznamenávají a ovlivňují budoucí zástavbu na tzv. východním pozemku Čs. televize, ohraničeném na východě ulicí M. Pujmanové, na západě nadsídlištní komunikací podél Televizního střediska Kavčí hory-západ, na severu ulicí Na Hřebenech II a na jihu Centrálním parkem.

V souladu s potřebami dalšího rozvoje materiálně technické základny Čs. televize byla vypracována ve Spojprojektu Praha urbanisticko-architektonická studie zástavby tzv. východního pozemku Čs. televize. Oproti monoblokovému pojetí Televizního střediska Kavčí hory-západ je zástavba východního pozemku koncipována jako decentrální — pavilónová s objekty úzce specializovaného charakteru. Jednotlivé objekty mají tvořit samostatné provozuschopné celky jak po stránce provozně dispoziční, tak po stránce architektonické.

Vedou k tomu předpoklady dlouhodobé stavební činnosti do dokončení celého areálu Televizního střediska Kavčí hory-východ v celém uvažovaném rozsahu. O to těžší a složitější bude koncipovat jednotlivé objekty schopné obstát po všech stránkách v podmínkách postupné dostavby areálu.

Navrhovaná zástavba Televizního střediska-východ má tvořit přijatelný hmotový přechod z kompaktního monoblokového pojetí Televizního střediska Kavčí hory-západ do relativně drobnější řadové sídlištní zástavby. Důležitou vazbou je Centrální náměstí se svými výraznými výškovými dominantami.

Hmoty a výšky objektů na Centrálním náměstí po strojovém zákresu do panoramatických fotografických pohledů potvrdily možnost dislokovat na východním pozemku i vícepodlažní objekty. Hmotové uspořádání vytvoří plynulý přechod od dominant na Centrálním náměstí k nižší zástavbě, rozvíjející se západním směrem na východním pozemku Čs. televize.

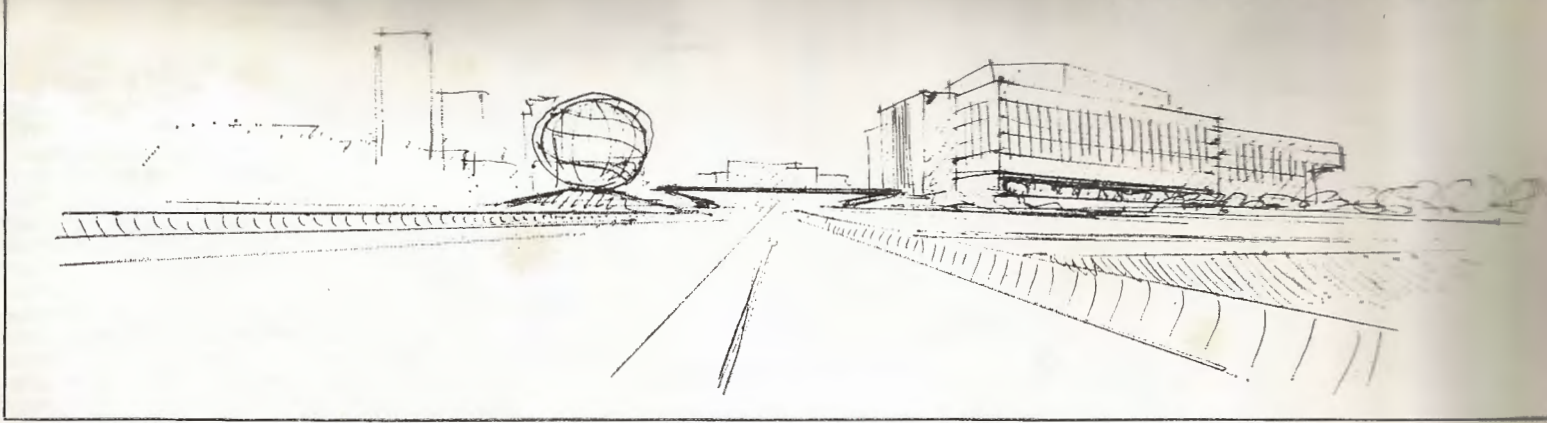
Při zadání úkolu vypracování urbanisticko-architektonické studie zástavby východního pozemku byla stanovena základní kritéria, odpovídající funkční náplni jednotlivých objektů, stanoveny provozní vazby s Televizním střediskem Kavčí hory-západ (spojení kolektorem). Širší vztahy urbanisticko-architektonické jsou limitovány stávající zástavbou s přihlédnutím k dalším projekto-

vaným objektům na Centrálním náměstí. Hmotové uspořádání bylo no zákresy do fotografických panoramatických záběrů.

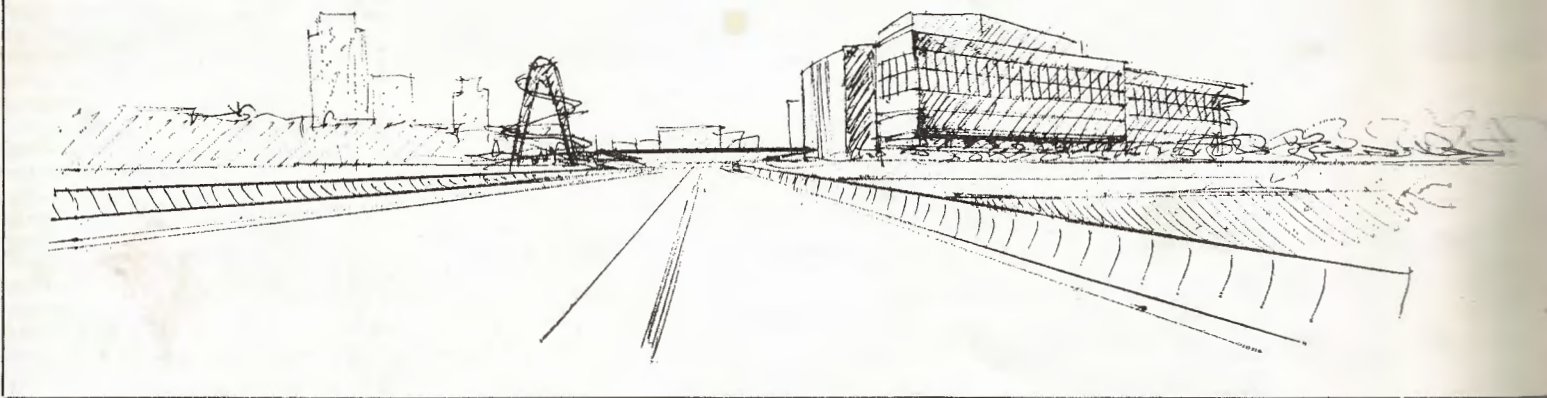
Na jižní straně bude Televizní středisko Kavčí hory-východ navazovat na Centrální park. Je škoda, že se při koncipování nepřihlédlo k zástavbě na východním pozemku Čs. televize. Tak se stalo, že podoba parku se ocitla v místech vstupů obecnstva do východních studií, která budou situována jeho severním okrajem.

Ještě jeden problém je v souvislosti s Pankrácem aktuální — parkování. Pro cílový stav bude nutno vybudovat televizní středisko Kavčí hory-východ, jistit až 1000 parkovacích míst. Jiné možnosti v dosahu areálu bylo nutno navrhnout pod vícepodlažní parky na východním pozemku (zaměstnanci, externí pracovníci) právě ideální stav, a to v podobě disků prostorových, bezpříkopových a ostrahy objektu.

Možná, že by byl tento problém částečně vyřešen podpora pod Centrálním parkem jako investice více investorů v oblasti. Dnes je však již pozdě. Rok 1968 hýbal celou akcí, a tak se dlouhá léta neupravený park v okolí Pankrácé předznamenává pozdě, ale je opravdu pozdě. Podobných místech na Pankrácé

PANKRÁČKÉ PŘEDMOSTÍ S PAMÁTNÍKEM SOC. SPOLEČNOSTI

zasloužilý umělec
 prof. ing. arch. Zdeněk Kuna
 (budova PZO Motokov)

Pankrácká pláň má v území Prahy výjimečné postavení. Náhorní plošina, na níž se intenzivní zástavba rozvinula ve větší míře teprve v období socialistického budování, se stala předpolím pro rozsáhlá sídliště čtvrtého pražského obvodu. Má přitom velice úzké funkční i pohledové kontakty s historickým jádrem. To vše klade zvýšené nároky na její urbanisticko-architektonickou kompozici a funkční a výtvarné pojetí v rámci celého města. Je jisté, že tato úloha je předurčena pro cílevědomé budování nového městského centra, pro výstavbu výrazně soudobého urbanistického a architektonického jádra moderní pražské výstavby.

Samotný územní prostor je jedním z výrazných elementů, doprovázejících vznikající možnosti příčného urbanistického traktování dnes realizované průtahové osy sever-jih. Postup výstavby prokazuje soustředěnost významných budov v širším záběru než byly původní urbanistické představy, které pojímaly pankrácký prostor jako uzavřený sídlištní celek bez širších městských vazeb.

Návrhu budovy Motokovu předcházelo několik studií, které se již vyznačovaly koncipováním souborem několika akcentů. Považovali jsme tehdy tuto cestu za správnou a postupně jsme

se přesvědčili o souvislosti s tvorbou celé příčné pankrácké osy, počínaje televizními soubory přes dnešní pojetí Centrálního náměstí až po Rajtknechtku.

Otázkou zůstává, zda by pojetí jednotlivých uzavřených koncepčních sestav nemělo být vždy jednotným tvůrčím způsobem uzavřeno. Zatím převládá názor otevřenosti pro vstup jednotlivých investorů. O této závislosti investiční potence a koncepční urbanistické etapové uzavřenosti by se mělo dále uvažovat.

Nesporně však vzniká významné a souvislé území s nárokem na mimořádnou kompoziční sílu, a domnívám se, i na panoramatickou gradaci.

Přistupovali jsme tehdy k řešení z hlediska těchto souvislostí, vědomi si toho, že výšková budova je v tomto případě náročná svým profilem, tvarem a výrazem. Původní kompoziční rozmištění, které již ve vyzrálé formě předpokládalo tři výškové komponenty, situovalo budovu hotelu blíže k rozhlasu, teprve podrobnější panoramatické studie umístily budovu hotelu kompozičně k Motokovu. O tom, jak náročně se postupovalo při volbě koncepce, svědčí to, že při tvorbě vlastního projektu jsme ověřovali tvarování a kompoziční sestavy modelem v měřítku 1 : 100.

Zkušenosti z mnoha podobných případů ukazují, že při vskutku tvůrčím přístupu jde ve všech těchto případech

o neopakovatelnou symbiózu výtvarného účinku, ušlechtilosti forem, materiálové a technické dokonalosti. Svým způsobem je výšková stavba sochařským dílem v architektuře, které však zároveň nese punc náročného technického a konstrukčního myšlení. Výšková stavba je totiž výrazem svěbytné poezie XX. století, symbolikou rozmachu a schopností člověka, je jedním z nejnáročnějších kompozičních zážitků.

V této souvislosti si je třeba uvědomit, že vertikální akcenty odsunuté od vlastní hrany pláňe konstituují profilově nevýraznou terénní převýšeninu a spolu tvoří čitelné panoramatické pásmo. Přitom si sestava těchto vertikálních akcentů dělá přirozený nárok na účast v komplexu tvořené panoramatické koncepcí, která v odstupu od historického centra musí zákonitě vzniknout přirozeně zároveň i v zákonitostech celého městského obrazu. Jistěže panoramatická koncepce nemusí vždy být charakterizována vertikálou. V případě Pankráce se však domníváme, že dotvoření dnes uvažované výstavby prokáže její architektonickou a urbanistickou aktivitu a její klad v obraze města.

Centrální náměstí by se mělo stát velkým obchodním a kulturním centrem Prahy a soubor výškových staveb je velice účinně dokáže akcentovat. Je však nutné, aby myšlenka centra byla adekvátně a cílevědomě rozvíjena. Důležitým předpokladem další tvorby by

měla být v hlavních rysech koncepcí, její dotváření, nikoliv víceméně náhodné a z okamžitých třeba vyplývajících situování, které původním záměrem neodpovídá. Vzniká otázka, zda prostor Centrálního náměstí nenabízí víc, než s tím zatím počítá.

Domnívám se, že nelze hovořit jen o vcelku omezeném prostoru Centrálního náměstí, ale je třeba a nově pojmout celé širší území již hotových nebo připravovaných objektů a dotvořit je především v parteru na špičkové úrovni.

Bylo by asi omylem narušit celou urbanistickou koncepcí Pankráce, je výrazem funkcionalistického tvorby městského útvaru, s zónováním, gradací vybavením, mem zeleně i dopravy. Centrálního městí s křížující příčnou osou je jedinečnou příležitostí, proto je zajímavé a na stanici metra v prostoru, ať už náměstí Hrdinů Budějovické náměstí, jsou velmi těžce zatíženy automobilovou dopravou.

Pokud jde o vztah výškových objektů k historickému centru Prahy, domnívám se, že tato sestava naruší panoramatický obraz města nutno překonat čistě konzervativní přístup k městskému organizmu — doba do něj vnesla své domnívaní prvky, každá svým způsobem pan-

...nou a převodovou dopravou a ...
... je realizovatelná a umožní ...
... tvoření prostoru s bohatým ...
... životem. Jiná situace je s jejím ...
... ním — zdá se, že se dosud ...
... najít u investorů pochopení pro realizaci ...
... takové náplně budov v jejich ...
... aby bylo dosaženo odpovídající ...
... atraktivitu.

Konkrétně: realizace obchodního domu je v neohlednu a deziluze vyústila v adaptaci beztvare hmoty skladového objektu na tržnici, Motokov nabízí pasantům nepřístupnou tvář kancelářské budovy s prodejnou Tuzex, rozhlas váhá s vybudováním velkého nahrávacího studia pro veřejnost. Danou situaci nezachrání sebedokonalejší architektura. V této souvislosti bych chtěl ještě připomenout budovaný park v prodloužené ose náměstí. Je bohužel další promarněnou příležitostí realizovat soudobou koncepci prostorové organizované zeleně jako možného ekvivalentu přírody uvnitř města.

Spolu s proměnou dispozice Centrálního náměstí se v závislosti na měnících se názorech na pojetí prostoru jako centra budoucího života a na vzrůstajících objemových požadavcích investorů proměňuje i silueta, vnímaná jako jeden z rozhodujících kompozičních prvků obklopujících centrální oblast města. Kompozice objektů Rozhlasového střediska tím byla zasažena a vyžádala si podstatný zásah do hmoty a její struktury. Odpovědné studium panoramatu po výstavbě PZO Motokov ukázalo nutnost většího přiblížení hmot výškových budov a vytvoření kompaktní siluety, završující souvislou hladinu zástavby Pankráce I a II, sledující terénní reliéf.

V souvislosti s předchozími odpověďmi jsem přesvědčen, že řešení Centrálního náměstí lze přijmout jako pozitivní výsledek vývoje v oblasti hmotového a architektonického uspořádání. Vznikají zde díla nesporně kvalitní — připomeňme jen budovu Motokovu, která svou exaktností položila lačku architektonické úrovně vysoko.

ing. arch. Jaroslav Trávníček
(hotel Kosmos)

Ať se jedná z hlediska solitérní architektonické tvorby o významný či méně významný nebo i docela nevýznamný architektonický prvek, z hlediska tvorby urbanistické tato kategorie nemůže platit. Jde totiž především o jednu věc. O citlivou a logickou vazbu na stávající kompoziční strukturu sídla. O její podpeření či dovršení. Ambice na zřetelný autorský charakter musí být úměrné urbanistickému výrazu dané části města. Počínaje od poezie mnohdy „nechtěného“ estetického výrazu gotického založení, přes autorsky uvědomělé kompozice období pozdějších až po technicky a funkčně utilitární řešení období nejsoučasnějších. (Čím je „genius loci“ daného místa starší, tím menší cítím potřebu upozornit na mou navržený urbanistický či architektonický prvek. U pozdějších urbanistických struktur, bližších naší současnosti, se cítím více oprávněn určit významnost díla — samozřejmě ve vazbě na již definované urbanisticko-architektonické koncepce.) Přítomnost plnohodnotného a komponovaného parteru považuji za samozřejmou a nezbytnou součást návrhu, která v realizované podobě vytváří psychickou pohodu uživatele řešeného prostředí.

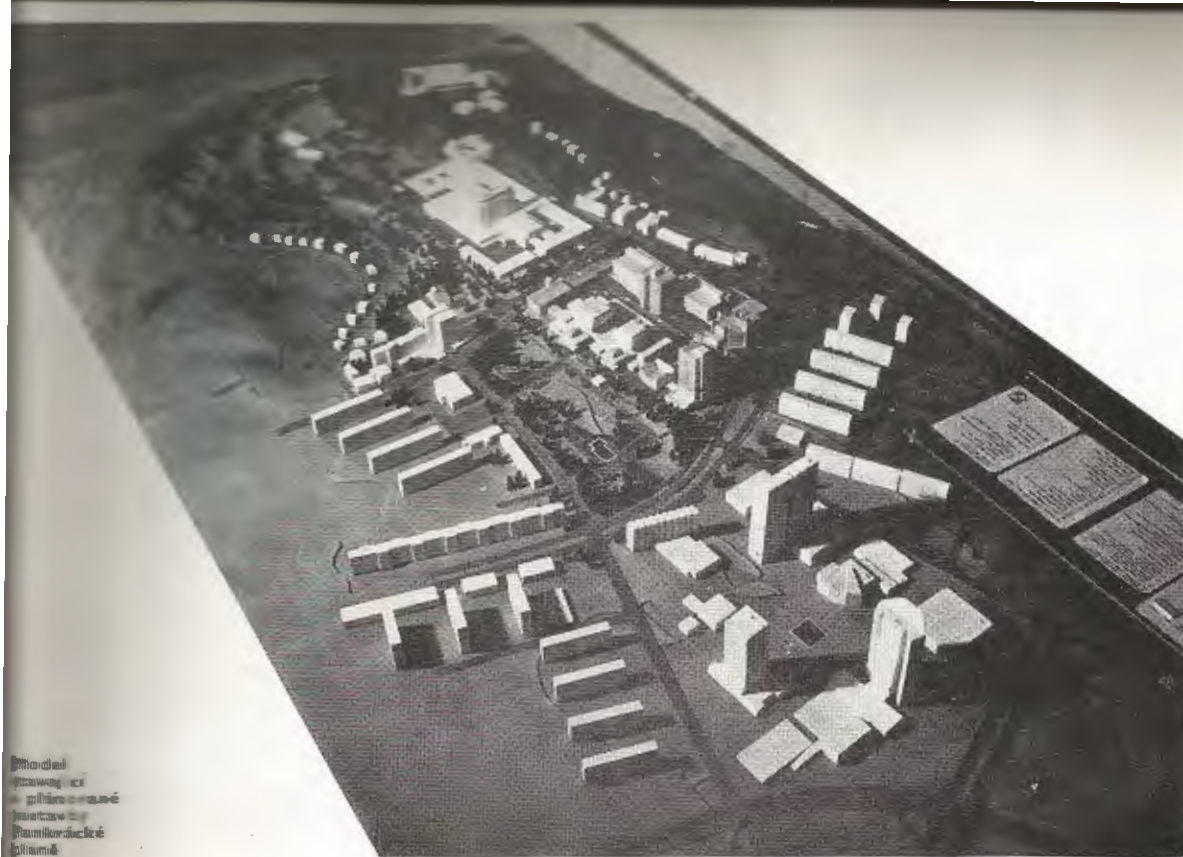
Model Centrálního náměstí

Sídlště Pankrác I — pěší ulice
(autor Jiří Lasovský)

Výškový objekt Televizního střediska Kavčí hory v pohledu od západu a od jihu
(autor Jiří Holý)

Model
stavby a
příměstské
zástavby
Pankrácké
pláně

ANKETA

„Nepopírám individuální po-
přehled vyjádřit se k panoramatickému
obrazu Pankrácké pláně, byl pro práci
našeho kolektivu rozhodující
stimul dodaný a průběžně
Utvarem hlavního archi-
tektura hlavního města Prahy. Tento
v zárodku práce jasně stanovil
námi navrhovaného
prvky
a budoucí zástavbou celé
Pankrácké pláně. Garantoval dodržení
urbánistických vazeb vítězného soutěž-
ního návrhu na dostavbu Pankráce od
kolektivu prof. J. Kriseho s tím, že
Pankrácké předmostí mostu Klementa
Gottwalda v prvním pohledovém plánu
gradující předstupu výškově
stavbám Pankráce v loka-

litě Centrálního náměstí. Tato kompo-
ziční vazba byla pak upřesněna vzhledem
ke skutečnosti, že na předmostí
vznikla, jako nový počín v původní
kompozici Pankráce samozřejmě ne-
uvedený, významná stavba Paláce kul-
tury. Samozřejmě i k ní byla navazující
zástavba komponována; po dosažení
vzájemně příznivé vazby se přikročilo
k detailnímu dořešení celé partie
východního předmostí mostu Klementa
Gottwalda. Bez znalosti a respektování
daných kompozičních vazeb by nebylo
možné svěřený úkol seriózně řešit.

Navržená koncepce zástavby pankrácké
předmostí je Vojenským projekto-
vým ústavem důsledně dodržována
a řešena v úzké vazbě na celkové územní
řešení garantované Utvarem hlavního
architekta hlavního města Prahy. Je
v ní respektován požadavek na dotvá-
ření pankráckého předmostí jako vstup-

ní „brány“ do prostoru vlastní Pan-
kráce, tedy jako zřetelného urbanistic-
ko-architektonického souboru. Archi-
tektonický výraz i společenský význam
tohoto souboru umístěného v prvním
kontaktu s prostorem Pankráce signa-
lizuje a potvrzuje existenci druhého,
respektive rozšířeného centra hlavního
města. Výrazné horizontály staveb
mostu Klementa Gottwalda a Paláce
kultury jsou dokomponovány vertikál-
ním prvkem stavby hotelu Kosmos
v předním plánu a souborem řídicího
střediska Městské správy VB v plánu
zadním. Směrem k východu je tento
soubor uzavřen uvažovanou budovou

Budova PZO Motokov
(autoři Zdeněk Kuna, Olivier Honke-
Houfek, Zdeněk Stupka,
Milan Valenta, Jaroslav Zdražil)

PZO Centrotex (autoři Václav Hileký
a Otakar Jurenka)

středního občanského užitího interio-
lu Praha. Co do výškových prvků na
Pankrácké pláni při vertikální kompozi-
ci hotelu Kosmos funkci předznamenání
výškových staveb na vrcholu Pankráce
v místech Centrálního náměstí. Celý
soubor staveb na pankráckém před-
mostí je včetně parteru důsledně řešen
tak, aby eliminoval negativní dopad
nutných dopravních staveb. Význam
parteru v těchto místech bude spočívat
především ve vytváření hodnotných
pěších přístupů do navazujících oblastí
Pankráce a Nuslí a k národnímu kultur-
nímu památníku Vyšehrad, včetně funk-
ce promenádní s vyhlídkou na pražské
panorama.

Vstupní podmínky předané při zá-
hájení studijních a projekčních prací
byly ze strany ÚHA formulovány jedno-
značně a zřetelně a jejich precizace
i akceptování našich doplňujících ná-
mětů bylo prováděno za úzké spolu-
práce ÚHA a projektanta VPÚ Praha.
Podkladem byla řada variantních studií,
které konkrétní formou prověřovaly
každý předložený názor. Díky pochopení
naší projekční organizace pro zá-
važnost celého úkolu bylo možno každý
nový podnět k řešení, ať přicházel
z vnitřní motivace či byl výsledkem
konzultací s ÚHA, důsledně prověřit
za použití všech potřebných projek-
čních metod, včetně strojně početních
vyhotovení fotogrammetrických zákre-
sů. Ty průběžně zhodnocovaly působení
každé varianty řešení ze všech pozor-
ovacích míst určených ÚHA. Tato dvoj-
rozměrná metodika byla doplněna me-
todikou modelového projektování. Při
práci jsme především reagovali na
stavbu Paláce kultury a snažili se, jak
v širších urbanisticko-architektonických
vazbách, tak v městském detailu par-
teru, vytvořit uzavřený urbanistický
soubor. To bylo ulehčeno především
tím, že se jedná o souběžnou realizaci
tří dalších velkých staveb, včetně no-
vého dopravního řešení na jedné sou-
středěné lokalitě. Jeden generální pro-
jektant pro celou partii pankráckého
předmostí je rozhodně zárukou pro
komplexní řešení svěřeného území.

Funkci jednotlivých náměstí na Pan-
kráci jako atributů dílčích center vidím
v jejich prostorové a funkční gradaci.
Od předznamenání existence rozšíře-
ného centra hlavního města spolu
s významem zde umístěných staveb, pře-
važně kulturně společenského charak-
teru na pankráckém předmostí, přes
převažující komerčně administrativní
charakter náměstí Hrdinů, až po hlavní
centrální prostor Pankráce na Centrálním
náměstí. Po realizaci všech staveb
bude možno dokončit dosud nerealizo-
vaný parter tohoto centrálního pro-
storu a vyřešit i vazbu na budoucí
Centrální park v prostoru Zelené
líšky jako jednoho z nejrozsáhlejších
prvků živé přírody v centru města.
Prostor Budějovického náměstí pak
bude symetrický s prostorem náměstí
Hrdinů, to je především s funkcí
komerčně společenskou, danou realizo-
vaným dílem Domu bytové kultury
a zamýšlenými stavbami interhotel-
Tábor a administrativní budovy centrálních
úřadů.

Ideu městských center budou výše
zmíněné centrální prostory Pankráce
plnohodnotně splňovat až po dokon-
čení všech zamýšlených investic v jed-
notlivých centrálních prostorech. To samo-
zřejmě umožní kvalitní realizaci mě-
stského parteru.

Časový horizont realizace jednotli-
vých urbanistických a architektonických

Pohled z rampy Pražského hradu na Pankrác se zákresem budovy Československého rozhlasu a areálu televize

prvků Pankráce je samozřejmě daný a podle mého názoru logicky vyplývá z náročnosti investiční i realizační přípravy architektonicky výrazných staveb začleňovaných do organismu Pankrácké pláně.

Pozvolná a pochopitelná změna názorů na konkrétní tvář Pankráce je právě z hlediska posunu času jednotlivých realizací logická a tím také dochází k sekundární inspiraci. Ta již vychází ze současného výtvarného obrazu Pankráce daného právě i stavbami nejnověji realizovanými. Co do souhrnného panoramatického řešení je kontinuita urbanistického záměru dodržena s vědomím „zvýšení výškové hladiny“ všech architektonických solitérů, a to rozhodně více v této dimenzi než v realizaci městského parteru v jejich okolí. Jakoby od neřešeného širšího parteru, mnohdy proti původnímu záměru narušeného razantními dopravními tahy Pankrácké radiály, architektonické dílo utíkalo do výšky a prezentovalo se především ve svém solitérním výrazu z dálkových pohledů bez možnosti jednoznačného zájmu o své bezprostřední okolí. Ale nutno podotknout, že v prostředí Pankráce nelze okolí stavby vyřešit jen vlastní stavbou či stavbami a jejich partery. Jde zřejmě o to, soustředit investiční činnost právě na jedno vybrané místo tak, aby touto cestou byl dořešen celý parter v uzavřené a komponované podobě, to je cestou přirozené a důsledně řízené investiční činnosti.

ing. arch. Miloslav Josef
(Útvar hlavního architekta)

Každé významné architektonické dílo má určenou svou funkci a společenský význam, které ovlivňují jeho tvar, výraz a začlenění do prostoru ulice, náměstí, bulváru, pěší zóny, čímž dochází k působení díla na tyto prostory a k jejich zpětnému vlivu na dílo. Od řešení tohoto užšího kompozičního vztahu díla k lokalitě a naopak je neoddelitelné jeho začlenění do okolní širší urba-

nistické struktury souboru a do celkového panoramatického obrazu města.

Je třeba, aby architektonická i urbanistická tvorba v tomto kompozičním procesu směřovaly ve vzájemném dialogu k nalezení optimálního účinku v umístění, hmotovém tvaru a výrazu architektonického díla jak v obraze města, tak v interiéru lokality. To by mělo platit pro každé architektonické dílo — i když je na obvodu centrální části města, třeba v zóně nové zástavby, ale přitom se více nebo méně uplatňuje v bližším (např. Palác kultury, hotel Kosmos) nebo ve vzdálenějším (Československá televize, Motokov, Československý rozhlas) pohledovém kontextu s panoramatem centra.

Charakteristickým prvkem urbanistické osnovy pankráckého sídelního útvaru jsou dvě kompoziční osy. Severojižní — se soustavou prostorů: předmostí mostu Klementa Gottwalda — náměstí Hrdinů — Centrální náměstí — Budějovické náměstí a západovýchodní ve směru Kavčí hory — Centrální náměstí — Rajtknechtka.

Centrální náměstí, založené organicky s vyvýšeným reliéfem terénu v těžišti tohoto přirozeného a postupně urbanizovaného konceptu, by mělo mít v panoramatu města tomu odpovídající význam a výraz hlavní dominanty, doplněné dalšími hmotovými akcenty ve směru obou kompozičních os. Ty by měly být již nižšími doprovodnými solitéry, které by v obraze města dotvářely a společně s hlavní dominantou tři výškových objektů na Centrálním náměstí organizovaly nivelizovanou hladinu obytných zón na sídlištích Michelská, Pankrác I a II. Pohledový horizont v celé kompoziční ose pankrácké plošiny je třeba přiměřeně zatížit vedle souboru dominant na Centrálním náměstí ještě souborem dalších nižších budov mezi ulicí Na Pankráci a Pankráckou radiálou směrem k východní hraně plošiny, které odstupují soubor hlavního centra do podnože stávající zástavby obdobně jako soubor Československé televize na Kavčích horách. V podobném vztahu k Centrálnímu náměstí bude účelné doplnit severojižní

kompoziční prospekt výškovým objektem na Budějovickém náměstí (hotel Tábor). Směrem k centru města je již do této kompozice vhodně začleněna budova Centrotexu na náměstí Hrdinů.

Pankrácké předmostí předstupuje výrazně před zadní plán Rajtknechtka — Kavčí hory z jeho pohledové siluety do krajní polohy nad Nuselské údolí a dostává se ve vztahu k centru na vůbec nejexponovanější místo, na němž bude tvar hmoty proponovaného hotelu Kosmos a její účín v pohledovém panoramatu výrazně ovlivněn i kresbou architektonických detailů.

Je nutno připustit, že pokud nebude tato kompoziční soustava prostorových akcentů zcela realizována, mohou některé solitéry na čas působit i rušivě.

Naplňování koncepce urbanistických souborů vyšší vybavenosti města a jejich realizace se uskutečňují převážně postupně. Tento proces je třeba přizpůsobovat společenské objednávce, charakteru investice a její naléhavosti a připustit ovlivňování koncepce souborů i novým poznáním o potřebách vývoje města.

Pankrácká radiála, most a souběžná trasa metra s ulicí Na Pankráci v severojižní kompoziční ose přiblížily výrazně pankrácký sídelní útvar k centru města. Centrální náměstí a soustava návazných prostorů Budějovického náměstí, náměstí Hrdinů, pankráckého předmostí, Rajtknechtky a Kavčích hor se staly radiálním výběžkem centrální oblasti města. Jejich realizaci je proto třeba orientovat na významnější objekty celoměstské a nadměstské vybavenosti a významu a tím i dekoncentrovat funkčně přetížený střed města. Dobré dopravní a technické vybavení území a hodnota jeho společenského významu vyvolávají potřebu i vyšší efektivity ve využívání území.

Uvedené skutečnosti vedly například k přehodnocení původního programu a prostorové koncepce Centrálního náměstí a předmostí a k přesunu některých funkcí. Tato flexibilita je možná a přijatelná, protože tu jde o centrum jako systém vzájemně se doplňujících,

integrujících a kvalitativně odlišných dopravně propojených prostorů.

Nedá se podle mého soudu říci, že by se tyto názory na další postup rozvoje a dořešování celkové urbanistické koncepce pankráckého sídelního útvaru měly protikladně na navrhování jednotlivých objektů.

Centrální náměstí a soustavu návazných prostorů na stanicích metra a propojených linií vybavenosti podobě ulice Na Pankráci je nutno nadále řešit jako integrovaný systém souboru prostorů vybavenosti, ve kterém Centrální náměstí svoji polohou a výškou zaujímá funkční a kompoziční prvotní místo. Má nejvýhodnější prostorové a polohové možnosti v ucelenosti a výraznosti prostoru pro splnění všech podmínek významného městského centra. Stavba Československého rozhlasu na náměstí v prodlouženém prospěchovaném prostoru dominantu tří výškových objektů a tvoří podmínky pro uskutečnění městské v prodlouženém prospěchovaném prostoru v návaznosti na stanici metra a ulici Na Pankráci (proti Motokovu) a rezervovat místo pro obchodní centrum Podél ulice Milevské, v návaznosti s hotel Panorama, v parteru a podzemí proponovaných společenských a obchodních objektů realizovat soubor specializovaných obchodů a služeb.

U pankráckého předmostí, které má výjimečnou panoramatickou exponovanost vzhledem k centru města, přičemž charakter vyhlídkové terasy, Paláce kultury a hotelu, která se nachází na vyšehradskou promenádě, je třeba

Na Budějovickém náměstí jsou vytvořeny prostorové podmínky pro osazení těžiště společenského života ve středěném souboru objektů bytové kultury — hotel Tábor — a obchodů při stanici metra mezi ulicemi Olbrachtova a A. Staška.

Náměstí Hrdinů je rušivě členěno dopravními trasami a nemá dostatek prostoru pro vytvoření klidového a společenského prostoru. Příčný průřez komunikace Na dolínách — kromě kámožského — Tábořská přerušuje pěší a cyklistickou komunikaci. V blízkosti obchodní ulice Na Pankráci je nutno dořešit její vstupní nárožní část a přemýšlet o její návaznosti s centrem k pankráckému předmostí.